

Bak Zsuzsanna

Három rossz, egy jó

Avagy: Iokaszté és a mamut násza

Bak Zsuzsanna a napokban dobta piacra második novellás-verses kötetét *Kabátodra füstöt* címmel, vagyis a *dobta* erős túlzás, inkább odacsempészte a polcra, a szemünk elé. Csak halkán, mondhatni sunyin tette, mintha nem is akarná, hogy olvassuk. A könyvbemutatón látom, hogy már egy regénye is megjelent azóta, hogy legutóbb hallhattunk róla. A huszonhárom éves szerző mintha sietősre vette volna a dolgot, mintha azt akarná, hogy ne is emésszük magunkat sokáig egy-egy művén. Kedves Zsuzsanna, meg is értem, hogy miért.

Külcsín az van. A *Kabátodra füstöt* kötet jól mutat az ember kezében. Beleerőszakolódik a szemünkbe, hogy itt valami füstös, netalántán homályos dologról lesz szó. Füstöt, csak füstöt, és még több füstöt! A bárpulton ülő nő térde kalácsa körül is csak az a misztikusnak nevezett légnemű halmazállapot, hogy máris szétesünk a lazaságtól. Laza tehát és vagány, mint a piros ballonkabát a borítón, amiért a nők képesek heteken keresztül visszajárni ugyanabba a turkálóba. Igen, kedves Hölgyeim és túlromantizált Uraim, figyelem! Itt az új portéka! Egy kedvesen-szexin mosolygó vidéki kamaszlány a belső fülön, ennyi éppen elég ahhoz, hogy jól induljon a napunk!

Hagyjuk most a novellákat, van belőlük annyi, mint a nyű, ha a művésznőt eddig nem lehetett eltántorítani (bár, mi már tavaly is mondtuk neki, hogy kár a gőzért, bocsánat, füstért), akkor írja csak kedvére a novellákat. Csak még több verset ne! Zsuzsának könyörgök, csak több verset ne!

„Én tudatlan Iokaszté / Ki férjével hál / De párja nem lehet a párja / Éjszínfekete (az milyen? – a szerk.) párta száll / Az átkozott szerelemre.” Megtudtuk tehát, hogy Bak Zsuzsanna becsületesen elvégezte a gimnáziumot, az ókorig biztos eljutottak irodalomból, magyartanárának ezúton is gratuláljunk együtt, háromra! De mi lesz, ha majd egyszer csak túl nagyot merít a középiskolai tudás tálából, és még tovább megy vissza az időben? Az ősemberekről ír majd? Már látom is magam előtt: Barlangrajz a falon / Esett a hó nagyon / Mamutra vadásztam / Hudenagyon eláztam /. Bár, tegyük hozzá, még mindig kevésbé lesz bicskanyitogató, mintha a szocializmusból anekdotázgatna.

Ne siessünk azonban ennyire előre! Ha már a kötet véletlenszerűen a kezünk ügyébe akadt, rögtön az elején hasonló kedvességekre bukkanunk. A 8. oldalon mindjárt arcon üt a nosztalgia, valami enyhe, de nyilvánvalóan gyomorforgató szagcsíkot is húzva maga után. Az akkor huszonegy éves írónő visszaemlékezik. Hogy milyen volt húszévesen. Ez a *Húsz lehettem...* kezdetű vers. Azóta mindenit, hogy rohan az idő! Visszalapozok tehát a kötet előszavára, hogy beigazolódjon, ezen sírni kell, nem nevetni. Az előszóban kiderül, sajnos nem Laár András ír nekünk álneven. Aztán felhív-

tam a szerzőt telefonon, és ahogy tőle is megtudtam, véletlenül sem ironizált, amikor a fenti sorokat kierőszakolta magából.

Ha Bak Zsuzsanna irodalomból négyes, akkor nyelvtanból négyes alá, mert hol rím, hol nem, ahol nem, ott láthatólag kínjában nem, ami sajnos ennél is feltűnőbb, hogy gyakran kínjából igen. Azt viszont minden kétséget kizáróan tudja, hogy mi a névelő meg a kötőszó, a jelöletlen és a jelölt (*Bárcsak vagyunk...*). A „kockacukor-interakció” kifejezetten szellemesnek lenne mondható, ha nem csak minden huszonhetedik sorban találnánk ehhez hasonló frappáns, már-már okos megoldásokat. A szerkesztője viszont amennyire elmarasztalható, annyira dicsérendő is, ha másért nem, taktikázásból, hiszen nyilvánvaló, hogy sok rossz sor között könnyebb, sőt, felüdülés észrevenni a jól kitalált sorokat. Mintha az egész kötet ilyen matematikai alapon működne. Már-már ily módon ritmizál. Három rossz, egy jó, három rossz, egy jó, és így tovább.

Van itt megcsalás, egy tinisen szentimentalista kék madár, ahogy felröppen, hiszen „mindigkék”; fel-felbukkan újra az a jól ismert, szájalmas múlt. Hosszas ponyvator-túra után megtudhatjuk végre, mily meglepő, hogy hazug minden, egy fénykép van a falon, és hogy senki nem tud semmit, és miért is tudna, addigra már régen nyakig süllyedtünk a szerző főzött rágógumiszerű masszájában. Már olyan alapvető kérdésekre sem kapunk választ, hogy eső volt vagy hó, és hogy ki főz kakaót kinek, de ami ennél is fontosabb kérdés, hogy a szerző miért feltételezte, amikor versírásra adta a fejét, hogy mi minderre kíváncsiak is vagyunk.

És amikor már azt hittük, hogy épségben átjutottunk a massa túlpartjára, az a bizonyos Iokaszté éjszínfekete pártája áldozatául esünk észrevétlen. Tesszük mindezt küzdelemtől fáradtan, és mintha az író is elfáradt volna, nem marad más, mint a kötet csokonaisan trillázó és adysan nászoló képzetei.

Ekkor megiszunk egy kávét, elszívunk egy cigarettát, a gyengébb idegzetűek süteményért kiáltanak, és megrohamozzuk – amilyen sietősen csak lehet – a zárósortokat, essünk már túl rajra alapon. A kényszeres sütizők pórul jártak, mert máris „gyöngyháztejszínhab-ürülékek” repkednek felettünk, és egyéb ízléstelenségek, mint egy „márciusi mazsorett társulat” mosolyba induló arca vagy egy kivert kiskutya, aki visszafordítja szerető etbekintetét a kert végéből, mielőtt végleg eltűnne a szemünk elől a füstben.

A könyv végéhez értünk. A megkönnyebbülés garantált. A szerző, mintha érezné várhatóan rövid írói pályafutása kötömbként vállára nehezedő súlyát, amikor a kötet utolsó versében „a bánatos szem bogara elsírja magát”. Ezen a ponton már mi is együtt sírunk a szerzővel az addigra kocsmahangulatúvá füstölt szobánkban, és mi, túlromantizált férfiak, veszett kutyaként marcangolnánk szét a borítón látotthoz hasonló minden piros ballonkabátot. Viszont tegyük ezt halkán, csak suttogva, nehogy a szerző fülébe jusson szerinte alaptalan haragunk. Akkor elsírná magát ő is. Ezt pedig nem hagyhatjuk. A végén még nekiáll, és ebből is verset ír.

Koltai Beáta

Az utolsó csepp (egyperces)

Forró homokot fúj a szél. A sivatagi por úgy ellepi az aszfaltot, hogy alig látszik, valaha le volt betonozva. Ez már az út jobbik fele, itt nem ráz annyira a bicikli. Már egy egész napja jönnek, az ébenfekete fiatalember teker, az asszony a csomagtartón kucorog, hasát nyomja az ülés, meg belülről a baba, hátára kötve meg a csomag húzza, és jó fél napi zötyögés még előttük áll.

Tudja ő, hogy nincs már sok hátra, mégis az összes pénzét kifizette, hogy beszállítsák a városba. Gyalog nem bírta volna, és a hiénák martalékának nem adja a babát. Már négyet megszült, s kettő életben is maradt. Elbúcsúzott tőlük. Csak úgy szótlanul, mint mindig. Jó ideje nem beszélt már senkivel, legfeljebb egy-egy szót, ennyire futotta az erejéből. A gyerekek nem törtek össze, az apjukat fél éve sincs, hogy elvesztették, és lassan már mindenki kihál a faluban. A legtöbb vályogkunyhó üresen áll, csak a kutyák meg a gyöngytyúkok járkálnak ki s be, de azok is egyre kevesebben vannak. A gyerekek is útra keltek egy talicskával, a tábor felé, ahol van tanító meg orvos is.

Az asszony keserves kínok között próbálja fenntartani magát az imbolygó járművön. Ha lett volna ereje meg pénze, bejárhatott volna gyakrabban a kórházba a kezelésekre, de nem volt. Így meg ideje nincs, de érzi, ha nagyon koncentrál, még eljut odáig. Évek óta tudta, mióta egyre csak fogyott, hogy baj van, a gyilkos kór őt is elérte. Mikor az ura meghalt, már nem voltak kétségei, pontosan látta, mi vár rá, de a baba a hasában követeli az életet.

A város felett mintha sötétebb lenne az ég, felhők halovány vonulata kezd összelellezni, hogy egyesülvén, aktusuk beteljesedése meghozza az élet új reményét.

Esni fog – mutat a biciklit hajtó fiú a nagy bódérengeteg fölé.

A kórházba érve, még mindig görcsösen kapaszkodik. A nővérek emelik le, helyezik a földön egy matracra.

Elfolyt a víz, hívjuk a doktort – mondja az idősebbik apáca, míg a fiatalabb a nyakában lógó keresztet szorongatva az Üdvözlégyet mormolja.

Késő éjszaka van, mire az apró magzat felsír a füledt sötétségben. Az asszonyt felültetik, csöpp babája a fekete mellére bukik. Egy apró gyertya táncoló fénye rajzolja ki a pisze kis orrocskát, a vékonyka ujjakat, amikkel a fonnyadt emlőt szorongatja.

Az asszony nézi és reméli, egy fehér asszony megsajnálja, magához veszi, vagy a nővérek kegyelmeznek meg a piciny életnek. Csak az fáj igazán, hogy még annyi ereje sincsen, amivel megölelje, egy mesét mondjon, egy dalt dúdoljon neki. Úgy kell eleresztenie, hogy egyetlen szót sem szólhatott hozzá.

Reggelre elered az eső, euforikus örömet hozva a kiszáradt természetnek, felfrissülést a nyomott, bűdös kórházi levegőnek. És az újszülött könnyörtelenül mohón szívja ki az utolsó csepp tejet halott anyjának melléből.